

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Oğuzname

150260

01 Ekim 2020

YİNE OĞUZNÂMELER ÜZERİNE

Zeynep Korkmaz

■ Sayın Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun tarafından 2019 ve 2020 yıllarında iki önemli eser daha yayımlanmıştır. Bunlardan biri *Nehir Destan Oğuzname (Oguz Bitig)*, (Dergâh Yay., İst. 2019); diğeri de *Dîvânu Lugâti't-Türk'teki Şiirler ve Atasözleri*'dir (Bilge Kültür-Sanat Yayınevi, İst. 2020).

Sayın Prof. Dr. Leylâ Karahan, *Türk Dili* dergisinin Nisan 2020 tarihli nüshasında yayımlanan "Türk Dilinin Anıt Eserlerini Yeniden Yorumlamak: *Nehir Destan Oğuzname* ve *Dîvânu Lugâti't-Türk*" adlı makalesinde eserin değerini takdir eden güzel bir yazı yayınlamış ise de bu yazıda eserin ayrıntıları üzerinde pek durulmadığı için biz, eldeki yazıda *Oğuznâme*'yi biraz daha ayrıntılı olarak ele alan ve *Dîvânu Lugâti't-Türk'teki Şiirler ve Atasözleri* üzerinde de duran birer tanıtma yazısına bağlamak istiyoruz.

Yukarıda adları verilen eserlerden birincisi olan *Nehir Destan Oğuzname (Oguz Bitig)*, (Dergâh Yay., İst. 2019), Sayın Karahan'ın da işaret ettiği gibi değerli bir çalışma ürünüdür. Eserin *Ön söz* (Söz Başı) bölümünde yapılan açıklamalardan açıkça anlaşılıyor ki, destanlar millî ruhu ve ideali yansıtan eserlerdir. Destanların tarihî gerçekler ile örtüşüp örtüşmemesi önemli değildir. Çünkü onları dinleyen sıradan insanlar, anlatılanların gerçek bir tarih olduğuna ve geçmişte büyük kahramanlara sahip bulduklarına inanmaktadırlar.

Destanlar, içlerinde millî ülküyü barındırdıkları gibi milletlerin yaşayış biçimlerini ve estetik anlayışlarını da yansıtır.

Sayın Ercilasun bu ön sözde, büyük güçlüklerle elde ettiği parça destanları birleştirerek bunları nasıl düzene soktuğunu da anlatmaktadır. Böylece daha önce yapılan yayınları da gözden geçirerek *Oğuznâme*'yi nasıl düzene sokarak yeni bir *Oğuznâme* metni kurduğunu açıklamıştır.

Sayın Ercilasun'un verdiği bilgiye göre, eldeki kitap sadece metinden ibaret değildir. 696 sayfalık bu çok ayrıntılı ve muazzam eserde, *Oğuznâme* metninden önce beş ana bölüm yer almaktadır. Bunlar; *Yapı, Oğuznâmeler, Olaylar-Kahramanlar-Katmanlar, Oğuznâmenin Oluşma Zamanı, Oğuznâme Mirası* bölümleridir.

Eserin *Yapı* bölümünde *Oğuznâme*'nin niteliği üzerinde durulmuş; üç parçalı yapıdan oluşan *Oğuznâme*'nin tarihî delilleri gösterilmiş, elimize ulaşamayan en eski *Oğuznâme*'nin tarihi ve dili üzerinde durularak "nehir destan" kavramı açıklanmıştır. Bu bölümde, *Ulu Han Ata Bitigçi*'nin *Oğuznâme*'den farklı bir eser olduğunun tanıkları da verilmiştir.

Eserdeki *Oğuznâmeler* bölümü, tam 26 adet *Oğuznâme*'nin tanıtılmasına ayrılmıştır. İrili ufaklı 26 *Oğuznâme* teker teker ele alınarak her birinin *Oğuznâme*'nin hangi parçasını oluşturduğu belirtilerek üzerlerindeki belli başlı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

696 sayfalık eserin tümü *Oğuznâmelere* ayrıldığına göre, eldeki yazıda, *Oğuznâmelerle* ilgili ayrıntılara girip *Oğuznâmeleri* daha yakından değerlendirerek bilgi vermekte yarar vardır diye düşünüyoruz.

Bu konuda Sayın Ercilasun'un çok derinlemesine araştırmalara dayanarak verdiği bilgiler şu temel noktalarda özetlenebilir:

Oğuznameler

Oğuznâmeler, sayı itibarıyla hayli kalabalıktır. Üzerinde durulacak başlıcaları şunlardır:

1. Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı = UHOK

Paris'teki Bibliothèque Nationale'in Supplement Turc bölümünde bulunan ve 1001 numarada yer alan Uygur harfleri ile yazılmış bir yazmadır.

UHOK, *Oğuznâme* ile ilgili en eski rivayet niteliğindedir. *UHOK*'un en eski *Oğuznâme* olduğu şüphesizdir. Çünkü daha sonraki *Oğuznâmelerde* İslami motifler yer alırken, bu yazma, Türklerin İslamiyeti kabulünden önceki çok eski bir anlatıyı yansıtmaktadır. Diğer bütün *Oğuznâmeler* İslami motifler taşıırken, bunda hiçbir İslami motif yer almamaktadır.

2. Câmîü't-Tevârih = CT (Reşidüddin Oğuznâmesi)

Bu *Oğuznâme* Reşidüddin Fazlullah'ın başında bulunduğu bir heyet tarafından yazılan *Câmîü't-Tevârih*'in ikinci cildinde "*Târîh-i Oğuzân ve Türkân Hikâyet-i Cihângiri-i U*" başlığı altında yer almaktadır. Bu cilt 1306-1312 yılları arasında yazılmıştır. Bölümün başında da bu *Oğuznâme*'nin Türk tarihçilerinin rivayetlerinden alındığı belirtilmiştir.

Abdülkadir İnan, *Reşidüddin Oğuznâmesi*'nin Türkçe *Oğuznâme* destanının bir kısmından aynen aktarıldığı görüşündedir. Bunu da: *Reşidüddin Oğuznâme*-

D127

